

Милош Ивановић*

Историјски институт
Београд

ПИСМО ДУБРОВЧАНА КНЕЗУ ВУКОСАВУ

Дубровник, 1420, 26. фебруар

Сажетак: Крајем фебруара 1420. Дубровчани су упутили писмо кнезу Вукосаву, у коме су назначили да су од њега дознали да су Турци учинили много зла. Изражавали су, са друге стране, задовољство што војводи Петру Павловићу и његовој области нису нашкодили. Истовремено су истицали да су спремни да приме људе поменутог војводе, уколико би желели да се пред Турцима склоне у Дубровник. Писмо је речито сведочанство о турским војним акцијама на територији Босне током првих месеци 1420. године.

Кључне речи: Дубровчани, кнез Вукосав, писмо, Петар Павловић, Турци, Босна, уточиште.

Преписка коју је Дубровачка општина водила са владарима и властелом у свом залеђу доноси понекад значајне податке и о актуелним политичким збивањима. Управо такав је случај са писмом које су, 26. фебруара 1420, дубровачке власти упутиле извесном кнезу Вукосаву. Из њега сазнајемо да је оно настало као одговор на писмо које им је сам кнез Вукосав нешто раније упутио. У свом акту, он их је извештавао да су Турци учинили много зла од када су дошли у Босну, али да нису наудили војводи Петру Павловићу и његовој територији. Истовремено, кнез Вукосав се распитивао да ли су Дубровчани спремни да пруже уточиште људима војводе Петра, уколико би морали да избегну пред Турцима. Дубровачке власти су у свом одговору истицале да су ради да прихвате све оне који њиховом граду нису нанели никакво зло. Општина је наглашавала да је слично већ написала војводи Петру, као и Љубиши Богданчићу и његовом братству. Напомињали су да би се могло десити да Турци, гонећи своје противнике, и њих угрозе, те да би им због тога било тешко да приме све оне који су у невољи.¹

* Ел. пошта: misaveritatem@gmail.com

¹ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 565–566.

Како би се боље разумеле околности настанка овог писма, неопходно је разјаснити тадашњу политичку ситуацију у Босни. Може се рећи да су тих година прилике у земљи биле сложене услед унутрашњих односа у које су се интензивно мешале Османлије. Окидач за сукобе у Босни било је убиство кнеза Павла Раденовића, августа 1415, иза кога су стајали војвода Сандаљ Хранић и краљ Стефан Остоја (1398–1404; 1409–1418).² Наредне године испунили су жестоки сукоби између Павлових потомака и Сандаља Хранића, у којима су своју улогу имали Турци и краљ Стефан Остоја. Највероватније пре краја 1418, а након смрти краља Остоје, ипак је дошло до прекида непријатељстава између Павловића и војводе Сандаља, који је негде у то време постао вазал османског султана.³ Можда је измирење војводе Сандаља и Павловића подразумевало продају Конавла Дубровчанима.⁴ Управо је то питање током 1419. било једно од централних кад је реч о унутрашњим односима у босанској држави. На крају се само Сандаљ договорио са Дубровчанима око продаје своје половине Конавала, док војвода Петар Павловић није са њима постигао споразум за свој део исте области. Вреди доиста указати да се потврда краља Стефана Остојића (1418–1421) односила и на део Конавала који је припадао Павловићима.⁵ Тај акт чини се сведочи да је дошло до измирења војводе Сандаља са краљем.⁶

Међутим, већ крајем јануара 1420. дошло је до упада Турака у Босну.⁷ Судаћи по дубровачким документима са почетка фебруара,

² Детаљније о томе: С. Ћирковић, *Две године босанске историје (1414–1415)*, ИГ 3–4 (1953) 38–40; исти, *Историја Босне*, 243–244; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska): 1387–1463*, Sarajevo 2006, 200–201, 215; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 209–210;

³ С. Ћирковић, *Историја Босне*, 244–246; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović. Prilog istoriji Bosne početkom XV vijeka*, ЛЧ 1–2 (2001) 36–44; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 212, 216–217; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386–1463)*, Sarajevo 2019, 256–265.

⁴ E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 233.

⁵ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 293–301, 557–562; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 247–248; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 44–45; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 221–234; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 266–268.

⁶ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 268.

⁷ N. Iorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle II*, Paris 1899, 189, нар. 9; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 248; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 268.

смански напад био је усмерен на људе краља Стефана Остојића и војводе Петра Павловића из непосредног залеђа града под Св. Срђем. Тако је писмом, које је стигло 5. фебруара у Дубровник, војвода Петар тражио да се уз краљеву и његова стока са челницима и пастирима прими у Стон, што му је и одобрено.⁸ Из тога се може јасно извући закључак да је деловање Турака ишло у прилог војводе Сандаља,⁹ мада у изворима нема потврде да је то било у вези са проблемима око продаје Конавала.¹⁰ Управо се он жалио Дубровчанима што су прихватили породицу и стоку кнеза Гргура Николића.¹¹ Са друге стране, они су 10. фебруара решили да пишу краљу и војводи Петру Павловићу, са намером да их подстичу на јединство и слогу.¹² Током наредног периода Дубровчани су наставили интензивну комуникацију са војводом Петром, код кога су боравили њихови посланици.¹³ Да се османски притисак није смањивао, потврђује чињеница да су дубровачке власти 24. фебруара омогућиле Радичу Паштровићу, такође властелину Павловића, да склони своју породицу у њихов град све док буде трајао турски напад.¹⁴

Свега два дана касније, како се види из писма чије издање приређујемо, исто су омогућили и кнезу Вукосаву.¹⁵ На овом месту потребно је поставити питање о ком Вукосаву је реч. Досадашњи истраживачи су, без додатних објашњења, сматрали да је у питању Вукосав Кобиљачић,¹⁶ припаднику властееоске породице која је своје баштинске поседе имала у требињској Загори, Лугу и Сопоштици.¹⁷ Вукосав је био син

⁸ N. Iorga, *Notes et extraits* II, 189–190, нар. 9; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 268–269.

⁹ Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 235; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 269.

¹⁰ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 268.

¹¹ N. Iorga, *Notes et extraits* II, 190, нар. 9; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 269.

¹² N. Iorga, *Notes et extraits* II, 190, нар. 9; А. Ивић, *Радосав Павловић – велики војвода босански*, ЛМС 245 (1907) 15; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 269.

¹³ N. Iorga, *Notes et extraits* II, 190, нар. 9; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 269..

¹⁴ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 269.

¹⁵ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 565–566.

¹⁶ Ђ. Тошић уз његово име ставља презиме у загради уз „!“ (Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45); E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 269.

¹⁷ М. Динић, *Хумско-требињска властела*, Београд 1967, 56; Ђ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*, Београд 1998, 214.

Станихне Кобиљачића, који се 1373. први пут јавља у изворима.¹⁸ Михаило Динић се, у својој студији о хумско-требињској властели, није изјаснио када се последњи пут Вукосав помиње у изворима, мада у напмени упућује на документ из марта 1413, када је поменути властелин писао дубровачком кнезу Симку поводом једне крађе.¹⁹ Истог је мишљења и Аранђел Смиљанић.²⁰ Важно је приметити да у документима од 1373. до 1413, дакле пуне четири деценије, Вукосав ниједном није забележен са неком титулом.²¹ Стога сматрамо да приликом идентификације личности из нашег писма треба имати у виду и Вукосава Познановића, који се јавља у периоду од 1397. до 1430, а који је такође имао поседе у требињском крају.²² Запажа се да се он први пут појављује у документима без икакве титуле, док се 1410. помиње као војвода. Пет година касније, поново се помиње без икакве титуле.²³ Јасно је, дакле, да је он био активан и након 1420, док тако нешто за Вукосава Кобиљачића не можемо рећи. Ваља обратити пажњу да Дубровчани у писму које је предмет овог рада помињу да су писали Љубиши Богданчићу, такође познатом требињском властелину.²⁴ Поводом случаја Рахца Богишића, Дубровчани су 1410. истовремено писали управо војводи Вукосаву и Љубиши Богданчићу.²⁵ То нас наводи да у примаоцу писма пре видимо Вукосава Познановића, него Вукосава Кобиљачића. Највећу препреку идентификацији са Вукосавом Познановићем, представља чињеница да је прималац писма које објављујемо наведен са титулом кнеза. Наиме, није нам познат неки други извор у

¹⁸ М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 56.

¹⁹ К. Жиречек, *Споменици српски*, Споменик СКА XI (1892) 63; М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 56.

²⁰ А. Смиљанић, *Повеља кнеза Павла Раденовића Дубровчанима*, ГПБ 1 (2008) 106–107.

²¹ М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 56.

²² Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 408–410; А. Смиљанић, *Повеља кнеза Павла Раденовића*, 102, 108; М. Ивановић, *Писмо Дубровчана Љубиши Богданчићу и Вукосаву Познановићу*, ГПБ 11 (2018) 87–91; М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 47, 67; Ђ. Тошић, *Требињска област*, 104, 213.

²³ А. Смиљанић, *Повеља кнеза Павла Раденовића*, 102; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 408–410.

²⁴ Више о њему: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 407, 565; А. Смиљанић, *Повеља кнеза Павла Раденовића*, 102, 107–108; М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 17, 21, 67; Ђ. Тошић, *Требињска област*, 99, 209.

²⁵ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 408–409; М. Ивановић, *Два писма Дубровчана војводи Вукосаву, Љубиши Богданчићу и жупану Радосаву поводом заточења Рахца Богишића*, ГПБ 8 (2015) 31–37.

коме је Вукосав Познановић означен као кнез. Отуда се мора задржати опрез у вези са овим предложеним решењем. Коначно, мора се назначити да су у ово време на требињском подручју деловале још две особе са именом Вукосав, које не смемо сасвим одбацити као могуће примаоце дубровачког документа – Вукосав Драганчић²⁶ и Вукосав Земљић.²⁷

Судећи по писму које је кнез Вукосав упутио Дубровчанима пре 26. фебруара, Турци до тада нису нанели озбиљније штете области војводе Петра Павловића.²⁸ Нагађало се чак да је војвода Петар, 1. марта 1420, постигао некакав договор са скопским крајишником Исакком.²⁹ Неколико дана касније, Дубровчани су, пак, наложили својим посланицима код Петра и Сандаља да те великаше наговарају на мир, као и да их подстичу да им предају Конавле.³⁰ Наредних пар недеља очекивало се измиривање завађених босанских великаша, а Дубровчани су давали све од себе да до тога дође.³¹ Ситуација се, међутим, крајем марта нагло изменила, пошто је војвода Петар погинуо у сукобу са Турцима. Посланици Дубровачке општине спомињу се 31. марта код његовог млађег брата војводе Радосава.³² Сутрадан, Дубровчани су писали краљу и краљици Босне, изражавајући им саучешће због смрти војводе Петра и подстичући их да склопе мир са Сандаљем.³³ Управо се погибијом војводе Петра окористио Сандаљ, добивши његову половину Конавала. Истицао је да је Петар изневерио султана, због чега га је погубио Исак са својом војском. Навео је да је Петрове поседе добио милошћу султана, а што му је потврдио Исак, који га је и увео у

²⁶ М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 49.

²⁷ Исто, 66.

²⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 565.

²⁹ N. Iorga, *Notes et extraits II*, 190, нар. 9; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 270.

³⁰ N. Iorga, *Notes et extraits II*, 190, нар. 9; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 270.

³¹ N. Iorga, *Notes et extraits II*, 190, нар. 9; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 248; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 46; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 270–271.

³² N. Iorga, *Notes et extraits II*, 190, нар. 9; А. Ивић, *Радосав Павловић*, 16; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 248; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 271.

³³ N. Iorga, *Notes et extraits II*, 190, нар. 9; А. Ивић, *Радосав Павловић*, 16; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 46; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 271.

посед.³⁴ Крајем маја 1420, Дубровчани су од Сандаља купили и тај део Конавала,³⁵ а у том периоду се, вероватно уз турску подршку, поново у Босни појавио стари краљ Твртко II, који је убрзо стекао преимућство у односу на краља Стефана Остојића.³⁶ Сукоб између Сандаља Хранића и Радосава Павловића потрајао је још неко време, али су се и они октобра или почетком новембра 1420. измирили.³⁷

Није познато какву су улогу у догађајима од марта до октобра 1420. имали властелини потчињени Павловићима, самим тим и кнез Вукосав, нити да ли се он заиста на неко време, услед налета Турака, склонио у Дубровник. Извесно је само да ни након смрти војводе Петра, иако уздрмани, Павловићи нису били сломљени. Убрзо су повратили своју моћ, укључујући и половину Конавала коју су раније држали.³⁸ Самим тим, извесно је да их није напустила ни њихова властела. То је јасно када је реч о Вукосаву Познановићу,³⁹ који је, како смо рекли, можда идентичан са кнезом Вукосавом.

Опис писма и ранија издања

Писмо чије издање објављујемо у оквиру овог рада није сачувано у оригиналу, већ само у виду преписа који је саставио Руско Христифоровић, словенски канцелар Дубровачке општине.⁴⁰ Реч је о једином документу на овој страници Рускове књиге, те је скоро њена 1/3

³⁴ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 310; А. Ивић, *Радосав Павловић*, 16–17; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45–46; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 235; Е. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 271–272.

³⁵ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 309–313; А. Ивић, *Радосав Павловић*, 17; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 236; Е. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 271.

³⁶ А. Ивић, *Радосав Павловић*, 17–19; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 249; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 235; Е. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 272–274.

³⁷ Сима Ћирковић и Есад Куртовић мисле да је до помирења између двојице војвода дошло у октобру: С. Ћирковић, *Историја Босне*, 249; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 237. Са друге стране, Емир Филиповић сматра да је до њега дошло почетком новембра: Е. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 273, нар. 275.

³⁸ А. Ивић, *Радосав Павловић*, 20; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj*, 237–239.

³⁹ А. Смиљанић, *Повеља кнеза Павла Раденовића*, 108; Ђ. Тошић, *Требињска област*, 104, 213.

⁴⁰ DAD, *Lettere e commissioni di Levante I*, f. 112'.

празна. Документ је исписан канцеларијском минускулом (брзописом) у двадесет три реда. Податак о времену настанка писма налази се у последњем реду. Запажа се да је ту преписивач начинио исправку кад је реч о другом слову, које носи бројну вредност. Није јасно које је слово првобитно унео, мада се чини да је било реч о слову \bar{d} (4), али се изнад њега јасно може видети \bar{s} (6). Ово издање приређујемо на основу снимка начињеног у Државном архиву у Дубровнику.⁴¹

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 147–148; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 565–566.

Текст писма

+ **Ѓ**дѣ владаѣцагѡ гр[а]да Дѣбровника кнеза, властель и ѡдѣ вѣсе
 |2| ѡпкине почтенѡмѣ кнезѣ Вѣлкѡсавѣ поздравленѣкѣ. |3| Раздѣмѣсмо цѡ
 намѣ ѣписа крѣ сѣ Тѣрци многѡ зла сѣде |4| ѣчинили сѣде приш[ѣ]дѣ ѣ
 Бѡснѣ. Б(ѡ)гѣ зна томѣди висѡ|5| недрагѡстни. **А** цѡ пиш[ѣ]те крѣ Б(ѡ)га
 моле г[ѡспо]д[и]нѣ вокводи Пѣ|6|трѣ и нѣгѡвѣ рѣсагѣ машинѣ ни кварѣ
 нѣдне ѣчи|7|нили нѣсѣ. Кнезѣ Вѣлкѡсавѣ Б(ѡ)гѣ зна томѣди смо многѡ
 |8| в(ѣ)сели и хѡалимо Г[ѡспо]да Б(ѡ)га. **А** крѣ цѡ пиш[ѣ]те за люди
 вок|9|воде Петра кѣ имѣ градѣ нашѣ ѡтворѣнѣ ако б[и] имѣ не|10|вола
 прѣдѣ Тѣрци вѣжати, кнеже ми смо затѡ прѣво |11| г[ѡспо]д[и]нѣ
 вокводи Петрѣ и потѡмѣ Любиши Богданчикѡ и нѣ|12|говѣ братствѣ
 писали крѣ кѣ Дѣбровникѣ вѣзда ѡт|13|творѣнѣ(!) билѣ и кс(тѣ) тѣко га
 нѣкѡмѣ злѡкѡм[ѣ] сѣвѣ не бѣде |14| изѣгѣбилѣ. **А** тѣко ти сѣ наамѣ зла
 и кварѣ не ѣчинили |15| видѡмо кс(тѣ) крѣ гредѣ ѣ наше мѣсто слѡбѡдно
 вѣжекѣ.|16| **И** ѡцѣ кнегѡ цѡ пиш[ѣ]те крѣ кѣдѣ Тѣрци хѡде |17| добра
 не чине този кѣ истина. **Ѓ**дѣ цѡ Б(ѡ)гѣ ѣклѡни |18| ако би грѣхѡм[ѣ]
 Тѣрци дошли а ѡни прѣдѣ ними вѣ|19|жали кѣ наамѣ могли би за ними
 гр[ѣ]де и наамѣ зло |20| ѣчин[и]ти. **А** ѡнади ѣ ѡнози неволи и ѡцѣ би
 наамѣ |21| ѣсилно вѣсе прим[и]ти ѡнеи кои наамѣ зла ѣчинили нѣсѣ |22| а
 нека злѡчине. **И** Б(ѡ)гѣ сѣ вама.

|23| + $\bar{k}\bar{s}$ фѣрв(а)ра

⁴¹ Снимак ми је уступио колега Невен Исаиловић, на чему му се срдечно захваљујем.

Превод писма

+ Од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све општине поштованом кнезу Вукосаву поздрав. Разумели смо што си нам писао да су Турци много зла учинили сада кад су дошли у Босну. Бог зна да нам је због тога било непријатно. А што пишете да Бога моле – господину војводи Петру и његовом русагу губитак ни штете ниједне нису учинили. Кнез Вукосав зна да смо због тога много весели и хвалимо Господа Бога. А што пишете за људе војводе Петра да ли им је наш град отворен, ако би им била невоља пред Турцима бежати – кнеже, ми смо за то прво господину војводи Петру и потом Љубиши Богданчићу и његовом братству писали да је Дубровник вазда био отворен и јесте, осим ако га неким злом за себе не изгуби. А зна се да онај ко нама зло и штету не учини – бежећи слободно иде у наше место. И још књигу (писмо) што пишете да куда Турци иду, тамо добра не чине – то је истина. Од чега Боже сачувај, ако би грехом Турци, а они пред њима бежали ка нама, могли за њима идући и нама зло учинити. А онда у оној невољи још би нам тешко било примити све оне који нам нису учинили зла, а немоли злочинце. И Бог с вама.

+ 26 фебруар.

Дипломатичке особености

Писмо које објављујемо по својој форми се не разликује од сличних аката које су дубровачке власти упућивале владарима и властели из свог залеђа. Из документа сазнајемо да је оно било одговор на писмо које је нешто раније кнез Вукосав упутио Дубровчанима. Сасвим је разумљиво да је инскрипција у овом писму била мање свечана у односу на документе у којима се Дубровачка општина обраћала босанским краљевима и најмоћнијим властелинима.⁴² Инскрипција у овом писму долази након интитулације, што је такође било уобичајено када су се Дубровчани обраћали дестинатарима нижег ранга.⁴³ Сходно угледу особе, била је прилагођена и салутација, те је она у овом писму сасвим кратка и састоји се од једне речи.⁴⁴ Може се приметити да је да-

⁴² Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*. III. *Инскрипција*, Глас СКА ХСП (1913) 166–175.

⁴³ Исто, 167–168.

⁴⁴ Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*. IV. *Салутација*, Глас СКА ХСП (1913) 202.

товање документа сведено, јер стоји само 26. фебруар. Записивање датума у дубровачким писмима вршено је на различите начине.⁴⁵ Вероватно је изостанак године у датирању последица краткорочне важности преписке. Запажа се, како је већ речено, да је преписивач преправљао друго слово са бројном вредношћу. Година када је писмо упућено да се лако утврдити с обзиром на место његовог преписа у Русковој књизи.

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ је било речи о **војводи Петру Павловићу** (ГПБ 3, 144) и **Љубиши Богданчићу** (ГПБ 1, 107–108).

Кнез Вукосав, 2, 6 (ред у изворнику) – Назначили смо у уводном делу рада да није сасвим јасно да ли је реч о Вукосаву Кобиљачићу или Вукосаву Познановићу, мада су се истраживачи обично опредељивали за прву личност. Обојица су већ представљени у првом броју часописа *Грађа о прошлости Босне*: **Вукосав Кобиљачић** (ГПБ 1, 106–107); **Вукосав Познановић** (ГПВ 1, 108).

Установе и важнији термини

У претходним свескама часописа *Грађа о прошлости Босне* разјашњени су следећи термини: **дубровачки кнез** (ГПБ 1, 2, 3 према регистру), **властела у Дубровнику** (ГПБ 1, 3, према регистру), **кнез** (ГПБ 2, 20).

Русаг, 6 (ред у изворнику) – Реч је о термину мађарског порекла, којим се преводио латински појам *regnum* и то у више значења. Русагом се називала босанска држава, као и делови њене територије под влашћу појединих господара. Био је и један од назива за сабор босанске властеле. Јасно је да је у писму које је предмет овог рада употребљен да означи област под влашћу војводе Петра Павловића.

Литература: *ЛССВ*, 634–635 (С. Ћирковић).

⁴⁵ Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*. XVII. Датирање, Глас СКА СХХХII (1928) 33–35.

Miloš Ivanović

Institut d'Histoire

Belgrade

LETTRE DES RAGUSAINS AU KNEZ VUKOSAV

Dubrovnik, 1415, 26 février

Résumé

La lettre que les autorités de Dubrovnik ont adressée le 26 février 1420 au knez de Trebinje Vukosav fournit des informations importantes concernant la situation politique dans l'état de Bosnie à l'époque. Cette lettre nous apprend que ledit seigneur renseignait les Ragusains que les Turcs n'avaient pas causé beaucoup de dégâts sur le territoire de son maître, le voïvode Petar Pavlović. En même temps, les Ragusains lui répondaient qu'ils étaient prêts à fournir un refuge aux gens du voïvode Petar s'ils devraient fuir les Ottomans. Ils soulignaient que leur ville était toujours franche à ceux qui ne leur avaient fait aucun mal. Il faut aussi dire que ce n'est pas certain avec laquelle personne célèbre le knez Vukosav doit être identifié. Selon toute probabilité, il s'agit de Vukosav Poznanović ou Vukosav Kobiljačić. L'attaque turque mentionnée dans la lettre a commencé à la fin du janvier 1420 et était dirigée contre les gens du roi Stefan Ostojić et du voïvode Petar Pavlović. Par conséquent, il est clair que les actions des Ottomans allaient en faveur du voïvode Sandalj Hranić. Au cours du mars 1420, la réconciliation des nobles de Bosnie était attendue, mais cela n'a pas eu lieu. À la fin du même mois le voïvode Petar a été tué dans un conflit avec les Turcs, après quoi Sandalj a pris en possession sa part de Konavle. Cependant, le voïvode Radosav Pavlović a repris possession plus tard de sa part de Konavle et au début de 1420 il s'était réconcilié avec Sandalj Hranić. Il est inconnu ce qui s'est passé au knez Vukosav et s'il s'est éventuellement abrité à Dubrovnik pendant un certain temps. Le document que nous publions ne diffère pas par ses caractéristiques diplomatiques des lettres que les Ragusains adressaient à d'autres souverains et seigneurs de leur arrière-pays.

Mots-clés: Ragusains, knez Vukosav, lettre, Petar Pavlović, Turcs, Bosnie, abri.